

„Komoly karriert futott be az új modell...”

A kollégiumpedagógia zászlóshajója

Horváth István

Végzettsége:

alap: matematika-fizika szakos tanár (ELTE TTK),
további: filozófia, informatika, technika.

Főbb megbízatásai: a fonyódi Balaton Kollégium igazgatója (1980-2015), a Kollégiumi Szövetség elnöke (1990-2015).

Munkakapcsolat a kollégiummal: szövetségi elnökként (1996-2015). A kapcsolat jellege: szakmai rendezvények (konferenciák, továbbképzések)

Jelenleg: nyugdíjas.

Tisztelt Elnök Úr! Negyedszázada, 1996-ban alakult meg a Városi Kollégium Szolnokon Jusztin László igazgató irányítása mellett. Hogyan kerültél kapcsolatba a szolnoki kollégiummal?

A szolnoki, akkori nevén Városi Kollégium alapításakor az új intézmény „főszereplői” – a gyerekek és a pedagógusok közösségei mellett – az alapító igazgató és vezetőtársai, köztük a staféta későbbi átvevője, már korábbról ismertek voltak számomra. A Kollégiumi Szövetség (KSZ) 1990-es megalakulása után a szolnoki kollégák rögtön csatlakoztak a szervezethez, s az elsők között szervezték meg a KSZ megyei szervezetét. Mind *Jusztin Lászlót*, mind *Brahmi Ilonát* a kollégiumok ügye iránt elkötelezett, elméletileg felkészült és gyakorlati, szervezeti értelemben is „hadrafogható”, agilis, nagy munkabírású kollégának ismertük meg. Talán nem véletlen, hogy a megyei pedagóguskollégák bizalmából *Jusztin László* hamarosan a megyei szervezet – folyamatosan újraválasztott – elnöke lett, s együttműködésük színvonalát, belső tartalmi mélységét mutatja, hogy nyugdíjazásakor ebben a tisztségében is kolléganője követte, tovább vállalva a – minden ellenszolgáltatás nélkül ellátott – feladatot.

De visszatérve az alapításra: a szolnoki kollégiumok összevonása, a Városi Kollégium megalakulása pillanatában tehát már általunk is ismert volt a környezet. A megszületett

megoldást az adott szakmai, gazdasági – elaprózottsági – állapotra adott önkormányzati válaszként értelmeztük. A dilemma adta magát: az önkormányzat érdekeinek megfelelő döntés vajon kiállja-e a szakmai „megfelelőség” próbáját? Ha igen, milyen módon tudjuk segíteni, ha nem, hogyan lehetne javítani?

Ez az egybeszervezett, öt telephelyes nagy intézmény újszerű volt a maga idejében. A KSZ elnökeként hogyan láttad ezt a kezdeményezést?

A szolnoki modell abszolút új volt a maga nemében. Kollégiumokat általában iskolákkal szoktak összevonni, annak minden katasztrofális következményével: a szakmai-gazdasági önállóság megszűnik, a nevelőtestület a „maradékelnv” alapján „épül”, a tárgyi feltételek ugyancsak ezen elv alapján „fejlődnek”, stb. Kialakul a „hátsódvar-helyzet”, beindul a „lefele menő spirál”, hiszen a körülmények romlása óhatatlanul a teljesítmény, a színvonal csökkenését vonja maga után...

Szolnokon viszont beindult a „felfelé menő spirál”?

A KSZ a kollégiumok fejlődéséhez két alapvető feltétel teljesülését tartotta elengedhetetlennek: az egyik a szakmai-szervezeti-gazdasági autonómia biztosítása, a másik a fenntartói érdekeltség megteremtése. Az első talán nem kíván magyarázatot: a belső energiák felszabadítása, a hatékonyság érvényesülése kulcskérdés a szakmai színvonal tekintetében. A második kicsit bonyolultabb. Akkoriban a kollégiumok zömét a települések tartották fenn: szinte minden önkormányzat érdekelt abban, hogy legyenek a továbbtanulást lehetővé tevő, jól működő kollégiumok – máshol. A saját kollégiuma viszont nem „érdekli”, hiszen a kollégista szülei helyben nem választópolgárok. A képviselőknek egy járdaépítés inkább „hoz a konyhára”, mint egy kollégium-fejlesztés: ez viszont az intézmény pénzügyi feltételeinek romlásához vezethet, de ami még nagyobb baj, a szükséges külső motiváció rovására megy...

A szolnoki önkormányzat az adott körülmények között „huszár-vágást” hajtott végre: nyilván, egyedül nem tudta volna megváltoztatni a fenntartási szisztémát, de a kollégiumok iskolákról való leválasztásával, és összevonásával biztosította a szakmai, szervezeti, gazdasági autonómiát, cserébe mindössze a méretváltozásból eredeztethető hatékonyság növelését várta el. A kollégiumok számára az új központ mégiscsak „kollégiumi főnökség” volt, ahol a kollégiumi szempontok érvényesültek. A vezetés érdeme, hogy az átalakulás nagyobb

súrlódások, konfliktusok nélkül zajlott, s jó arányérzéssel megtalálták a helyi autonómiák, szakmai sajátosságok érvényesülésének módját is. Az új modell később komoly karriert futott be, több helyen lemásolták a szolnoki innovációt.

Ez a fajta eredményesség azonban csak évek múlva derült ki.

Így igaz. Viszont a szakma nem ellenezte, sőt az adott körülmények között a KSZ is támogatónak minősítette ezt a megoldást. Az önkormányzatok meg amúgy is szeretnek összevonni... Megjegyzem: a statisztikával is alátámasztott számításaink szerint a méretből származtatott hatékonyság nem korlátlan, egy idő után már a költségek lineárisan nőnek a csoportszámmal. A pedagógiai hatékonysághoz pedig okos „darabolás” szükséges – akár intézményen belül is...

A későbbiekben milyen munkakapcsolatban álltál a szolnoki kollégiummal?

Folyamatos, szoros és naprakész volt a kapcsolatunk, mint szakmai műhellyel, ugyanígy a vezetőivel, mint országosan elismert, állami és a szakma által alapított díjakkal egyaránt kitüntetett szakemberekkel. A Városi Kollégium a megalapításától kezdve egyik bázisa a szakmai innovációnak. Megszámlálhatatlan – helyi, megyei, regionális, országos – kollégiumi szakmai eseményt szerveztek, konferenciákat rendeztek, továbbképzéseket tartottak, segítve ezzel a kollégiumi hálózat felzárkóztatását, a szakmai információk, tapasztalatok terjesztését. Vezető munkatársai országos rendezvények, kollégiumi szakmai napok előadói voltak, jogszabályok – törvény- és rendelet-tervezetek – kidolgozásában vettek részt, eredményeiket szakmai folyóiratokban, kiadványokban publikálták, aktív szerepet játszottak a Kollégiumi Nevelés Országos Alaprogramjának kidolgozásában és módosításában. Élen jártak az Arany János Programok megvalósításában, és tapasztalataik alapján a szabályozás kialakításában. Ha röviden szeretném összefoglalni: túlzás nélkül mondhatom, az intézmény a magyar kollégiumpedagógia egyik zászlóshajójaként működött, és működik ma is.

Sok évtizedes tapasztalattal és gyakorlattal a hátad mögött, a KSZ volt elnökeként, ma hogyan látod a magyarországi kollégiumok világát? Hol tart a szakma, milyen jövő várható?

Ez igen összetett kérdés, terjedelmi korlátok miatt aligha lehet részletes és megfelelően indokolt választ adni. Fontos, hogy a „jövőkép” alatt ne egy jóslást értsünk, hanem azt, hogy

milyen kollégiumokat, kollégiumi rendszert szeretnénk látni, s ahhoz milyen lépéseket, teendőket látunk szükségesnek. Ebben a témában az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet Jelentés-kötete számára korábban évenként készített összefoglaló háttér tanulmányaink terjedelme is 30-40 oldalra tett ki. Megkísérlem röviden felvázolni, vállalva azt a veszélyt, hogy emiatt sok félreértés, hiányérzet keletkezhet, remélve viszont, hogy mindez elutasítás helyett szakmai vitákat generálhat.

Rendben van, vágjunk bele! Legfeljebb konfrontálódunk, a tényleges vitákat pedig a kollégák majd lefolytatják egymás között...

Kicsit távolról indítva: el kell helyeznünk a kollégiumokat a társadalom szerkezetében. A nevelési-oktatási rendszer a társadalom egyik legfontosabb alrendszere, melynek alapvető célja a kisebb és nagyobb közösségek által felhalmozott tudás „átörökítése”, a társadalom mobilitásának, fejlődőképességének folyamatos újratemtése. E rendszerrel szemben „megfogalmazódó” igény-halmaz – állandóan megújuló tartalommal – nagyjából a következő: a) a társadalmi létezéshez szükséges alapvető és továbbfejleszhető ismeretek elsajátítása; b) a szocializációs képességek (egyéni és közösségi kapcsolatok, stb.) megszerzése; c) a szociális problémák kezelése, az esélykülönbségek csökkentése, mobilizáció; d) a társadalom erkölcsi „megújítása” (bűnözés elleni küzdelem, védelem, szolidaritás, stb.). A nevelési-oktatási rendszer ezen elvárások egyikének sem képes egyedül és maradéktalanul megfelelni, de amit a feladatok megoldásához képes hozzátenni, az nélkülözhetetlen, és mással aligha helyettesíthető. A társadalom végletes (és csak remélhetjük, hogy nem végleges) kettészakadásával a c) pont egyre nagyobb súlyt kap, így ebben a nevelési-oktatási rendszer lehetséges szerepe is egyre inkább felértékelődik. Figyelembe véve, hogy a leszakadás megelőzését a lehető legfiatalabb korban célszerű elkezdeni, illetve a társadalmi mobilizáció megteremtése nem „egyszeri aktus”, a hátrányok mérsékléséhez az iskolarendszer mellé további intézményeket lehet és kell telepíteni (az iskola fontos, de önmagában nem elegendő – hiszen az iskola „versenypálya” is). Iskola előtt ilyen az ingyenes óvodai ellátás kiterjesztése hároméves kortól; alapfokon az egész napos megoldások és a napközi, illetve szükség szerint a kollégium; valamint a közép- és felsőfokú oktatásban a kollégiumi ellátás alanyi jogú biztosítása.

Máris elérkeztünk a kollégiumokhoz, de mielőtt a teendőkre, a szükséges módosításokra rátérnék, két megjegyzést szeretnék tenni az esélyteremtés, hátránykompenzáció kiegészítő

intézményeivel kapcsolatban (ami a kollégiumokra is értelmezhető): az óvodáknál (a sok egyéb mellett) ki kell munkálni a fenntartó önkormányzatok különböző teherbíró képességéből adódó színvonalkülönbségek kompenzálásának lehetőségét, az iskolai napközi esetén pedig nagyon fontos megteremteni ennek a tevékenységnek az iskolai presztízsét.

Mi is az a kollégium? A kollégium a településszerkezetből, illetve az általános élethelyzetből adódó hátrányok kompenzálására, a tehetségmentésre, az eredményes szocializációra alkalmas, önálló intézménytípus. Annak, hogy feladatát megfelelő színvonalon elláthassa, és képes legyen a folyamatos fejlődésre, legfontosabb alapvető feltételei a következők.

A kollégiumok szakmai és szervezeti önállóságát biztosítani szükséges: nem lehet az iskola egyik „részlege” (nem lehet „alárendelt”, hiszen iskolai vonatkozásban a kollégium a „szülő meghosszabbított karja”); saját vezető, a nevelőtestület önálló építésének lehetősége nélkül nem kérhető számon a szakmai színvonal (csak a „maradékelv” érvényesül...); meg kell adni (a többi intézménynek is) az önálló gazdálkodás lehetőségét (ez könnyen kimutathatóan takarékosabb és hatékonyabb, mint a központi „pénzköltés”).

A kollégiumok esetében (is) meg kell találni az „érdekelt” fenntartót: az önkormányzatok nem alkalmasak erre a feladatra, mert éppen nem a „saját gyerekeiket” látják el... (lokálisan nem érdekeltek); az önkormányzati szövetségek viszont akár szerepet is kaphatnak (például az állam mellett), mert „globálisan” érdekeltté tehetők; a fenntartók „tehetősége” közötti különbségek nem okozhatnak ellátásbeli anomáliákat (normatív rendszert célszerű kidolgozni - erre készültek tanulmányok); bármely fenntartó esetén irányadó: semmivel nem lehet több jogosultságuk, mint a korábbi önkormányzati fenntartóknak volt (ld. például a korábbi szabályozásokat).

Az alapfeltételeken túli, további észrevétel, hogy a kollégiumokat általában nem célszerű iskolatípushoz kötni: már közepes városokban is gazdaságtalan lenne, ha iskolatípusonként létesítenének kollégiumokat; emellett pedagógiai, szociológiai szempontból is előnyös lehet, ha például gimnazisták és szakiskolások is vannak egy intézményen belül.

A kollégiumi szakmai szabályozásról: a kollégium-definíció (a KSZ tevékenységének is köszönhetően) a helyén van; a problémák a nevelési-oktatási rendszer egészével együtt kezelendők, és oldhatók meg; a Kollégiumi Nevelés Országos Alapprogramja (most éppen a

NAT-rendeletben hatályon kívül helyezve) legfeljebb csak apró korrekciókra szorul, egészében használható (ez is szakmai szervezetünk közreműködésével készült - kormányokon átnyúló együttműködésben); a „profiltisztítás” érdekében később a rendelet azon elemei, melyek a működést szabályozzák, átemelhetők a törvénybe.

Egyéb megjegyzéseim: a központi elismerések esetén szükségesnek tartom a korábbi részterületek díjazásának visszaállítását is (óvónők, tanítók, gyógypedagógusok, kollégiumi nevelők, stb.); most elsősorban közoktatási kollégiumokról volt szó, de jó néhány megállapítás vonatkoztatható a felsőfokra is (például az önállóság, vagy a homogenitás kérdése).

Elnök Úr! Mit üzennél a szolnoki kollégáknak?

Sajnálom, hogy az országos megbízatásom, a munka sűrűsége miatt a szükségesnél kevesebbet tudtam személyesen is megjelenni a szolnoki kollégiumban. Többnyire szakmai rendezvényeken vettem részt, kiszámított idők parancsoltak látogatásaim során. Viszont mindig megfogott az a barátságos rend, az udvariasság, a figyelem, az őszinte, mesterkéltég nélküli, közvetlen, baráti hangulat. Tetszett a célra orientált rendezvény-szervezés, az események tudatos vonalvezetése, az üresjáratok kerülése.

Gratulálok a Szolnok Városi Tehetséggondozó Szakkollégium vezetőinek, nevelőtestületének, dolgozóinak és diákjainak az elért kiváló eredményekhez, és további munkájukhoz sok sikert kívánok!

Köszönjük az interjút!